

עיונים לפרשת צו עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

הסוד הטמון בפעולת המשיחה

הרב יהושע וייסינגר

לדרכי הירושה של הכהונה: "והכהן המשיח תחתי מביני יעשה אתה"⁷. בפסוקים קיים תיאור של משה רבנו המושח את אחיו אהרון וממנהו לכהן גדול, ויש מקום לברר מדוע משה הוא המושח ומה המשמעות העמוקה המבוטאת בכך.

בדקדוק בדברי הרמב"ם אנו לא מוצאים אזכור מפורש לאורך ספריו לדמות המושח. הביטוי הסתמי 'מושחין' מוזכר תדיר בנוגע לכהן הגדול, אך הוא אינו כותב מיהי אותה דמות המושחת ומדוע. הרמב"ם עקבי בכך, וגם בנוגע למשיחת מלכי בית דוד הוא מציין בסתמיות "שכשמעמידין המלך מ' ושחין אותו בשמן המשחה"⁸ וכן: "ומלכי בית דוד מושחין אותן כמין נזר על ראשו"⁹. מיהי, אפוא, אותה הדמות?

מכך שמשה הוא זה שמושח את אהרון אפשר להסיק שהוא עושה זאת מתוקף אחד מתפקידיו. בשורות הבאות ננסה להוכיח שהוא עושה זאת מתוקף תפקידו כנשיא הסנהדרין.

הרמב"ם¹⁰ מפרט את דרך בחירת הכהן הגדול ומינויו. הבחירה נע" שית על פי בית-דין של שבעים ואחד, ובסוף התהליך מתרחש טקס המשיחה. במקביל, הרמב"ם, במקום אחר¹¹, מגדיר את משה כנשיא הסנהדרין. ממילא אפשר לומר, שמשה מושח את אהרון בשל היותו נשיא הסנהדרין.

אפשר לדייק רעיון זה גם מדברי הרמב"ם¹² על אודות משיחת המלך בשמן המשחה. הרמב"ם הביא את הפסוק על שאול שנמשח בידי שמואל, ובתקופה זו שמואל היה נשיא הסנהדרין¹³. ממילא אפשר לומר בבירור שנשיא הסנהדרין הוא המושח את הכהן ואת המלך לתפקידיהם הרמים.

אף שהבנו מיהו המושח, יש לברר עדיין את המשמעות העמוקה הטמונה בכך שנשיא הסנהדרין, האמון על משפטי התורה ודיניה, הוא המושח בשמן זית את ראש הכהן ואת ראש המלך.

בעיון במשנתו הפילוסופית של הרמב"ם אנו מוצאים טעם עמוק המ" חבר בין עולם המשפט והדין ובין מנהיגי האומה, קשר הכרוך בהבנת

טקס ההכתרה של מנהיגי העם היהודי לדורותיו לווה תמיד בהתרגשות רבה, וכלל בין היתר את משיחת המנהיג בשמן המשחה. עדויות שור נות לפעולה זו אנו מוצאים כבר בימות התנ"ך הקדומים וגם בהמשך לאורך הדורות. חשיבותה של המשיחה מתבטאת בכך שהיא נעשית רק אצל המנהיגים, אך לא אצל כולם. על המשמעות העמוקה של השמן, המשיחה והמושח נעמוד במאמר זה.

בסקירה מהירה לאורך ההיסטוריה אנו מוצאים לא מעט מנהיגים שנמשחו. בתחילת הלכות כלי המקדש¹ הרמב"ם מזכיר את פעולת המשיחה, וכותב:

"אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד בלבד".

במקום אחר² הוא מציין את משיחתם של המלכים שלמה, יואש ויהואחז. לאורך התנ"ך אנו לומדים על נביאים שנמשחו. לדוגמה: בספר מלכים³ הקב"ה שולח את אליהו שימשח את אלישע בן שפט לנביא תחתיו⁴.

מעלה גדולה ישנה למשיחה של הכהן הגדול. ביטוי לכך אפשר לראות בכך שאם הכהן נמשח, (בשונה לדוגמה מכהן מרובה בגדים, שלא נמשח) הוא אינו יורד מתפקידו לעולם. וכפי שהירושלמי בהוריות⁵ לומד מהפסוק: "שמן משחת אלוקיו עליו אני ה' כביכול - מה אני בגדוד לתי אף אהרן בגדולתו"

כנראה יש משהו פנימי ועמוק בפעולת משיחה זו, ובזה נעסוק. יש לבחון מיהי הדמות המושחת ומתוך כך אפשר יהיה להבין מדוע משיחה זו משמעותית כל כך. ייתכן ונוכל לדלות תשובה לשאלה זו מפרשת השבוע, אף על פי שהיא לא כתובה במפורש.

בפרשתנו, פרשת צו, התורה מזכירה פעמיים את ענין המשיחה: פעם אחת בנוגע לחנוכת המשכן והכהנים: "אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַתֵּת לָהֶם בַּיּוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם"⁶. ופעם שנייה בנוגע

1	א, ז.	7	ויקרא ו, טו.
2	הלכות מלכים ומלחמותיהם א, יב.	8	הלכות מלכים א, ז.
3	מלכים א, פרק יט.	9	הלכות כלי המקדש א, ט.
4	אמנם נחלקו הראשונים אם המשיחה הייתה מאותו סוג של שמן או שמן אחר (שמן אפרסמון), אך פעולת המשיחה הייתה קיימת. ראה רמב"ם כלי המקדש א, יא.	10	שם ד, טו.
5	תלמוד ירושלמי הוריות ג, א.	11	הלכות סנהדרין א, ג. שכתב שמשה ראש הסנהדרין היה, ובפרשתנו מופיע שמשח את אהרון. משמע שזה מתפקידו זה.
6	ויקרא ז, לו.	12	הלכות מלכים א, ז; ספר שמואל א, י.
		13	מבוא למשנה תורה לרמב"ם היד החזקה, אות ה. וכן משמע בעירובין מה, א; ב"ק ס"א; ראה אסתר רבה א, יט, שמואל ראש למושחים היה.

סוד שמן המשחה, הוא להביא אותנו ליראת ה'. לדבריו, הכהן הגדול נמשח בשמן זה בשביל ליצור בעם ישראל תחושת רוממות ויראת קודש שיובילו ליראת שמים. אדם שמגיע למקדש פוגש את הקודש, רואה כהנים בעבודתם, לויים בשירם ובזמרם, ומשהו קורה בנפשו פנימה. וכך הרמב"ם לומד את הפסוק – המטרה הפנימית בהגעה למקדש לאכול בקדושה היא: "למען תלמד ליראה את ה' א-להיך"¹⁶. המפגש עם המציאות המרוממת, האלוקית, יוצרת לא רק שינוי תדמית תיכלית המציאות שאני מאמין לה או סוגד לה, אלא בונה בנפש האדם עדינות ואצילות המביאות ליראת ה' שורשית ועמוקה. זהו השורש, זהו שמן המשחה.

כעת מובן, נשיא הסנהדרין הממונה על דיני התורה וחוקיה, האמון על המשכיות התורה מדור לדור, הוא הדמות המתאימה ביותר להכתיר את הכהן המשפיע באישיותו יראת שמים לעם כולו. בית הדין בנוי על התורה וחוקיה, על השכל המברר והפוסק, אך יראת שמים זהו רובד נוסף. זהו רובד פנימי נפשי שאותו אפשר לקבל מהבטה בכהן הגדול, ממפגש עמו ומהפנמת החוויה עמוק בנפש¹⁷.

משה מושח את אהרון אחיו, ראש הסנהדרין מושח את הכהנים ואת מנהיגי האומה לדורותיהם. דבר זה מלמד אותנו שהמעשה שנראה טכני, טקס הכתרה בעלמא, יש ביכולתו לחולל שינוי ומהפך בנפש האדם והעם, לקדשו ולרוממו ולהביאו ליראת שמים.

מהות שמן המשחה. בספרו מורה נבוכים¹⁴ הרמב"ם כותב שני טעמים למשיחה בשמן המשחה:

"בשמן המשחה, הצטרפו שתי תועלות: לבשם את מה שנמשח בו, ולהאמין בכבוד הדבר הזה המשוח, לקדשו ולהבדילו מזולתו שממינו בין אם זה אדם, בגד או כלי קיבול".

לדבריו המשיחה יוצרת הבדלה. המשיחה מרוממת ומקדשת את האדם או את החפץ הנמשח עד כדי אמון ואמונה בו. ייתכן ודבריו מושתתים על מדרש נעלם בשם ילקוט ישעיה שכותב: "על ידי שמן המ' שחה נהיה הכהן בריה חדשה"¹⁵. אפשר לראות את הקשר בין הדברים ולומר שהשמן מרומם את האדם עד שהוא נעשה כבריה חדשה. מהות המשיחה בשמן המשחה, אפוא, שהיא מרוממת ומקדשת, אך עדיין הדברים צריכים הסבר.

בהמשך דבריו, הרמב"ם מסביר את עומק העניין:

"הכול נועד לעורר יראת המקדש המביאה לידי יראת ה'. כי כאשר פונים אליו נוצרת היפעלות, ואז מתרככים הלבבות הקשוחים ומתעדינים. הא-לוה תיחבל כל זאת בעורמת חסד בעצות מרחוק לרככם ולהכניעם בשעה שהם פונים אל הבית הזה כדי שיקבלו את ציוויי הא-ל המנחים וייראו מפניו, כמו שהוא הבהיר לנו בלשון התורה 'ואכלת לפני ה' א-לוהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך, תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך, למען תלמד ליראה את ה' א-לוהיך כל הימים'. הנה התברר לך מה היא התכלית המכוונת בכל המעשים האלה".

16 דברים יד, כג.
17 ראה באריכות בכלי יקר, לך לך יג. הוא אומר שם שכיום, שאין שמן המשחה ואין מפגש תמידי עם הכהונה והקודש אפשר לספוג את הקדושה ויראת השמים האלו מהבטה על רצפת העזרה בהר הבית, עיי"ש.

14 ג, מה, מהדורת שורץ.
15 מובא בספר קהילות יעקב לבעל מלוא הרועים, מערכת אות ש, ערך שמן המשחה.